

SZENDEI ÁDÁM EMLÉKELŐADÁS
ÁDÁM SZENDEI MEMORIAL LECTURE

Hagyományaink megőrzése az Országos Epidemiológiai Központban*

Preserving our traditions in the National Center for Epidemiology

ERDŐS GYULA

Országos Epidemiológiai Központ
National Center for Epidemiology

* Az MHT 2015. március 31-i Fodor József és Fenyvessy Béla emlékülésén elhangzott előadás

Lecture given at the József Fodor and Béla Fenyvessy Memorial Meeting

of the Hungarian Society of Hygiene, March 2014

Összefoglalás: Az OEK elődjében, az Országos Közegészségügyi Intézetben olyan személyiségek dolgoztak, akiknek a közösség érdekében végzett tevékenysége a jelenleg is aktuális feladataink ellátásában mind a mai napig nemcsak meghatározó jelentőségű, hanem példaértékű is. A számos lehetőség közül az OKI korábbi meghatározó munkatársai közül 6 személyiséget választottam. Faragó Ferenc és Petrilla Aladár munkásságával azért foglalkozom, mert tevékenységük folytatását, tudományos érdeklődésük befejezését az akkori vészterhes idők politikai légköre akadályozta meg. Az OKI-ra abban az időben kiemelten jellemző igazi „team munka” illusztrálására Lőrincz Ferencnek-Makara Györgynek és Zoltai Nándornak a malária elleni védekezés területén végül abszolút győzelemmel végződött munkáját foglalom össze. Végezetül pedig 20 éven keresztül közvetlen főnököm, Dömök István érdemi virológiai munkásságát, majd abból az OKI/OEK nemzetközi elismertségéhez vezető tevékenységét tárgyalom.

Kulcsszavak: hagyomány, Országos Közegészségügyi Intézet, Országos Epidemiológiai Központ, Oltóanyag-kutatás/termelés, Járványügy, Malária, Virologia-Poliomyelitis

Abstract: The former National Institute of Public Health (Országos Közegészségügyi Intézet = OKI), currently referred as the National Center for Epidemiology (Országos Epidemiológiai Központ = OEK) was the workplace of many great minds of the past, whose work for the community was not only essential, but exemplary. From the numerous prominent personalities, I chose 6 former colleagues of the OKI. I discussed the work of Ferenc Faragó and Aladár Petrilla, because their scientific achievements and interests were hindered by the political atmosphere of their era. I wanted to illustrate the cooperation among the colleagues of OKI that was so characteristic. The team work of Ferenc Lőrincz, György Makara and Nándor Zoltai sets an excellent example, their fight against malaria infections ended in absolute success. And finally, I describe the work of my direct superior for 20 years, István Dömök in the field of Virology. His professional knowledge lead to the international acknowledgment of the OEK/OKI.

Keywords: tradition, National Institute of Public Health, National Centre for Epidemiology, vaccination-researches/ production, epidemiology, malarie, virology, poliomyelitis

EGÉSZSÉGTUDOMÁNY
HEALTH SCIENCE

Közlésre érkezett:

Submitted:

Elfogadva:

Accepted:

59/4 xxxx (2015)

59/4 (2015)

2015. április 14.

April 14

2015. május 4.

May 4

ERDŐS GYULA

Országos Epidemiológiai Központ

1097 Budapest

Albert Flórián út 2-6.

e-mail: erdos.gyula@oek.antsz.hu

Tel: +36-1-476-1294

Ez úton is szeretném őszinte köszönetemet kifejezni a Magyar Higiénikusok Társasága vezetőségének, hogy az 1992-ben, majd 1999-ben megkapott „Fenyvessy Béla”, illetve „Fodor József” emlékérmek megítélését követően ez alkalommal a „Szendei Ádám” Emlékérem odaítélésével is megtiszteltek.

Címválasztásom szorosán kötődik 1964-től az OKI-ban, majd 1998-tól napjainkig az OEK-ben személyes tapasztalatok alapján szerzett azon meggyőződéshez, hogy ezekben az Intézetben olyan személyiségek dolgoztak akiknek a közösség érdekében végzett tevékenysége a jelenleg is aktuális feladataink ellátásában mind a mai napig nemcsak meghatározó jelentőségű, hanem példaértékű is.

Előadásomra készülve kerestem a hagyomány megfelelő meghatározását, és úgy érzem, az a definíció, hogy az tulajdonképpen „mindazon szellemi alkotások összessége, amelyeket egy közösség a maga termékeiként ismer, őriz és ad tovább későbbi nemzedékeknek” kellően fejezi ki törekvésemet.

A bőség zavarával küszködve az OKI korábbi meghatározó munkatársai közül 6 olyan személyiséget választottam ki, akiknek tevékenységét részben korábbi közvetlen munkatársainak visszaemlékezéséből, részben saját megfigyeléseim alapján állítottam össze, ugyanis (egy kivételével) mindenkivel módom volt a személyes kontaktusra.

A felsoroltak közül Faragó Ferenc és Petrilla Aladár munkásságával azért foglalkozom, mert tevékenységük folytatását, tudományos érdeklődésük befejezését az akkori vészterhes idők politikai légköre akadályozta meg.

Az OKI-ra abban az időben kiemelten jellemző az igazi „team munka.” Ennek szemléltetésére Lőrincz Ferencnek-Makara Györgynek és Zoltai Nándornak a malária elleni védekezés területén végül abszolút győzelemmel végződött munkájából szemezgetek. Végezetül pedig 20 éven keresztül közvetlen főnököm, Dömök István érdemi virológiai munkásságát, majd abból az OKI/OEK nemzetközi elismertségéhez vezető tevékenységének lényegét elevenítem fel.

Faragó Ferenc nevétől elválaszthatatlan a hazai oltóanyag-kutatás immunológiai hátterének vizsgálata, a vakcina-termelés nagyüzemi technológiájának kidolgozása és megvalósítása, továbbá az egészségügyi felvilágosítás terén kifejtett tevékenysége (1. ábra).

1. ábra: *Faragó Ferenc*

Fig 1: *Ferenc Faragó*

(1905-1950)

1929-ben szerzett orvosi oklevelét követően első munkahelye az Egyetem Általános Kórtani és Bakteriológiai Intézete volt, ahol az immunológiai kutatásokkal egy életre elkötelezte magát. Ez irányú ismereteit 1932/33-ban, egy éves Rockefeller ösztöndíjjal részben Párizsban, a Pasteur Intézetben, részben az USA különböző intézményeiben bővítette. Hazatérve, 1933-ban, az OKI alapításakor létesített Szerológiai osztályra lépett be, ahol rövidesen adjunktusnak nevezték ki

A diftéria megelőzésének kérdése hosszú éveken át az OKI egyik központi feladata volt. Az első vakcina a védettség eléréséhez három oltás-sorozatot igényelt, ami országszerte komoly nehézséget okozott. Ezt a hátráltató tényezőt Faragó Ferenc oldotta meg, aki 1933 ősztől, Európában, elsőként vezetett be egy új eljárással készült anatoxint, amely már egy oltással a 90%-os védettséget biztosított. A vörheny immunitástani kérdésének vizsgálatát követően pedig olyan csapadékos oltóanyagot fejlesztett ki, amely az oltások számának csökkentésére volt alkalmas.

A pertussis elleni küzdelemben tevékenysége 1936-ban a betegség immunitására vonatkozó kutatással kezdődött. A betegség megelőzésére – külföldi biztató eredmények alapján – az aktív immunizálás ígérkezett a legalkalmasabb eljárásának. 1939-ben a csapadékos vakcina, a hiperimmun szérum bevezetésének lehetőségével foglalkozott, amely – előállítási nehézségek miatt – csak az OKI-ból történő távozását követően volt megvalósítható (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8).

1940-ben az osztálynak egyre szerteágazóbb és kibővült feladatai a tevékenység átszervezését tették szükségessé. Ennek eredményeként két új feladatkört ellátó egység, az Erdős László által irányított Oltóanyag-ellenőrző alosztály, illetve a Faragó Ferenc által vezetett Oltóanyag-termelő alosztály jött létre. Ez utóbbinak kiemelt feladata az időközben kötelezővé vált oltásokhoz szükséges oltóanyag térítésmentes biztosítása volt.

Rendkívüli lexikális tudással, nemzetközi irodalmi ismeretekkel és kitűnő stílussal rendelkezett. Publikációs munkássága az OKI munkatársai közül kimagasló volt, 1934-1942. között közel 70 közleménye jelent meg.

Az OKI a hírközlő szerveken keresztül folytatott egészségügyi felvilágosító tevékenységet alapítása óta a tanítás és meggyőzés elsőrendű lehetőségének tartotta, amelyben Faragó Ferenc jelentős érdemeket szerzett.

Neve szorosan összekapcsolódott a Magyar Rádióban az ún. „Egészségügyi Kalendárium” sorozattal, amely a legkülönbébb időszerű és érdekes egészségügyi kérdésekkel foglalkozott. Nemcsak az adásokat szerkesztette, hanem az egyes témákról készített valamennyi írásos anyagot is személyesen olvasta fel. 1937-től a Magyar Filmiroda karolta fel az egészségügyi felvilágosítással kapcsolatos témák heti Filmhiradóiban való közzétételének általa felvetett gondolatát. Ennek megvalósításában a forgatókönyvek megírásával vett részt. Nevéhez fűződik 1939-ben az „Egészségügyi kalendárium” elkészítése és a „Zöldkeresztes kalendárium” című kiadványok szerkesztése (9, 10, 11, 12).

1942-1944. között, nyilvános rendkívüli egyetemi tanárként a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem, majd 1944-1946 között a pécsi Erzsébet tudományegyetem Közegészségtani Intézetének vezetője volt. 1948-ban kapott kinevezést a Budapesti Orvostudományi Egyetem Bakteriológiai és Immunitástani Intézetének vezetésére, ahol tevékenységéhez fűződik a mikrobiológia önálló tantárgyként való egyetemi oktatása, majd később, mind a mai napig a Mikrobiológiai Intézet elnevezésének felvétele. A sors kegyetlen műve, hogy 1950-ben, a börtönben bekövetkezett tragikus halála is szorosan az oltóanyagokhoz fűződik.

Az általa vezetett tanszéken, 1950 júniusában, a terápiás célból készített pertussis elleni hiperimmun-savóba – feltehetően technikai figyelmetlenségből – bekerült tetanusz-toxin a beoltottak közül 10 csecsemő halálát okozta. Az Intézet igazgatóját és négy munkatársát az ÁVH letartóztatta. Még a per megkezdése előtt, a vizsgálati fogságban Faragó Ferenc a hivatalos iratok szerint szívinfarktus miatt, de feltételezések alapján öngyilkosság következtében, 45 éves korában elhunyt. Munkatársait a Bíróság több éves szabadságvesztésre ítélte. Erdős László, az Oltóanyag-ellenőző osztály vezetője több évig tartó munkával tudományosan igazolta korábbi munkatársa és jó barátja Faragó Ferenc ártatlanságát, akinek, ha életét nem is tudták visszaadni, de 1954-ben rehabilitáltak (13, 14).

Petrilla Aladár a korszerű magyar járványügy hazai megalapítója 1928-ban helyezkedett el az OKI-ban, ahol kifejezetten a járványügyi feladatok összefogásának kidolgozásával bízták meg. Ennek érdekében, belépését követően, Rockefeller ösztöndíjjal az USA-ban és Európa több országában különböző, járványüggyel foglalkozó intézmények munkáját tanulmányozta (2. ábra).

2. ábra: *Petrilla Aladár*

Fig 2: *Aladár Petrilla*

(1903 - 1968)

A járványügyi tevékenységet koordináló önálló egységnek, a Külső munkák osztályának keretében egy Járványügyi alosztály létesítését a fertőző betegek kötelező bejelentését rögzítő, az 1931-ben hatályba lépő miniszteri rendelet tette sürgőssé.

Az Alosztályt 1931-1936 között adjunktusként vezette, viszont az 1936-ban már önálló Járványügyi osztály tevékenységét 1960-ig már annak vezetőjeként irányította.

Munkáját jelentős mértékben elősegítette, hogy 1936-ban, osztályvezetői kinevezésével együtt, m. kir. közegészségügyi felügyelői címet is kapott, ami felhatalmazást adott az ország területén felmerült járványügyi teendők hatósági felügyeletére.

1927-ben, az OKI megalapításának időszakában Európa egyik legkedvezőtlenebb járványügyi helyzetében levő Magyarország számára az OKI intézményrendszere tette lehetővé a korszerű epidemiológiai információs tevékenység megindítását, a fertőző betegségek visszaszorítása, megelőzése érdekében szükséges eljárások bevezetését, az azonos elvek szerinti gyakorlati tevékenységet és az egységes, központi irányítást.

Ez lehetőséget adott arra, hogy Petrilla Aladár külföldi tanulmányútját követően azonnal hozzákezdhetett a védekezési stratégia kidolgozásához, amely magában foglalta a fertőző betegségek információs rendszerének kialakítását, a laboratóriumi diagnosztikus eljárások folyamatos fejlesztését, amely később a járványelhárítást, illetve a járványellenes intézkedések (beleértve a tömegoltások) bevezetését is biztosította.

Irányítása alatt a külföldi epidemiológiai gyakorlat hazai alkalmazási lehetőségeit figyelembe véve alakult ki az elfogulatlan adatokra épülő országos fertőző beteg jelentési rendszer és a korszerű hazai epidemiológiai gyakorlat. Ez biztosította a járványügyi

eseményekről való gyors tájékozódást, a tömeges oltások eredményeinek értékelését, a fertőző betegségek országos helyzetének folyamatos elemzését, a szükséges intézkedések azonnali megtételét, ami lehetőséget adott a távlati beavatkozások megtervezésére és alapját képezte a későbbi, Rudnai Ottó nevéhez fűződő „járványügyi surveillance” bevezetésének is.

Egy nemzetközi bizottsági felmérés szerint, az akkori Európában, tájékoztatás szempontjából a Petrilla által kidolgozott rendszer volt a legpontosabb és a leggyorsabb.

Az 1930-as években a diftéria és a hastífusz elleni hazai gyártású oltóanyaggal végzett oltások bevezetésének hatékonyságát járványtani adatokkal igazolta. Az 1940-es évek végétől számos fertőző betegség (többek között a scarlatina, az influenza, a poliomyelitis) járványtani sajátosságaival és a védőoltások eredményességével foglalkozott (15, 16, 17, 18, 19, 20, 21).

Elismert gyakorlati tevékenysége mellett irodalmi munkássága a magyar epidemiológia és az egészségügyi statisztika területén nemcsak kiemelkedő jelentőségű, hanem úttörő jellegű is volt, amelyet 12 könyvben, illetve közel 60 tudományos közleményben közölt.

A fertőző betegségek elleni védekezés hatékonyabbá tételéhez 1953-ban, majd később újabb, javított kiadásban is megjelent „Részletes járványtan” című, olvasmányos, kitűnő, a fertőző betegségeket történeti, klinikai és epidemiológiai szempontból egyaránt tárgyaló monográfiája kiváló. Könyve mind a mai napig az epidemiológusok "bibliája" maradt (22, 23).

Tudományos munkásságát 1952-ben a Magyar Tudományos Akadémia disszertáció benyújtása nélkül az orvostudomány kandidátusa fokozat odaítélésével ismerte el.

Életében az 1956-1960 közötti időszak igen kellemetlen fejleményektől volt terhes. 1956-ban az OKI „forradalmi bizottságának” elnökeként az amerikai követségen keresztül a Rockefeller Alapítvánnyal való kapcsolat felvételét szolgáló üzenetet küldött.

Káderlapján ezért az alábbi kitétel található: „Politikailag az ellenforradalmat megelőző időben a népi demokratikus rendszerrel szemben tartózkodó volt, az ellenforradalom idején a rendszerrel szemben nyilvánult meg és magatartása a kapitalista rendszer restaurációját célozta.”

Miután a Minisztertanács Személyügyi Titkársága vezetői munkára alkalmatlannak minősítette, kénytelen volt osztályvezetői beosztásától és az OKI-tól megválni. Az Egészségügyi Minisztérium 1960-ban a Budapest Fővárosi KÖJÁL-hoz helyezte át, ahol 1963-ig a járványügyi osztály csoportvezető főorvosaként dolgozott. Amikor pedig innen is távoznia kellett, 1963-1968. között, haláláig a Pest Megyei KÖJÁL beosztott epidemiológusaként munkálkodott (24, 25, 26, 27).

Méltatlan eltávolítása az OKI-ból a kor vétke volt. Életműve, emléke azonban túlélte azt a kort, amely nem tudta megbecsülni.

Hazánkban a malária elleni küzdelem megindulása, majd a megbetegedés felszámolása egyértelműen az OKI egyik alapító egységének, a Parazitológiai osztály egymást követő három vezetőjének, Lőrincz Ferencnek, *Makara Györgynek* és Zoltai Nándornak egymásra épülő tudományos „team munkájához” fűződik (3. ábra).

3. ábra: *Makara György*

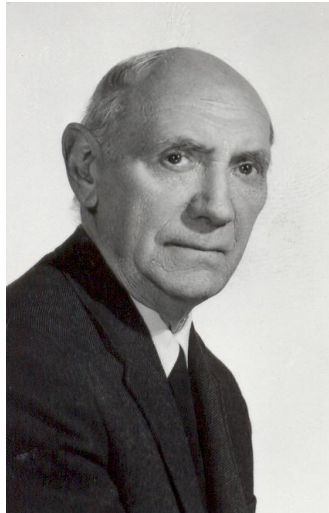
Fig 3: *György Makara*

(1909-1987)

A malária elterjedtségéről – akárcsak a többi fertőző betegségről is – az 1920-as években még csak töredékes ismeretek voltak. Ezért meglepetésként hatottak az OKI-nak a hazai maláriára vonatkozó vizsgálatai és annak komoly méreteiről szóló első közlések.

A malária-esetek bejelentési kötelezettsége még 1927-ben megtörtént. Ezt követően a Parazitológiai osztály a harmincas évek elején kezdte meg a malariológia korszerű elveinek megfelelő tervszerű munkáját. Ez a sokrétű tevékenység több célú volt, részben a betegség földrajzi elterjedtségére vonatkozóan adott mindenkor időszerű tájékoztatást, részben megfelelő diagnosztikai vizsgálatok kidolgozását tette lehetővé, részben fényt derített a hazai malária járványtani viszonyaira és átvitelének tényezőire is, továbbá lehetővé tette a védekezésre vonatkozó szakmai irányelvek kialakítását is (28, 29, 30).

1939-ben *Lőrincz Ferenc* (aki 1938-1942 között a Népszövetség Egészségügyi Szervezetének Malária Bizottságában Magyarországot képviselte) „A maláriáról” című könyve komoly szakmai érdeklődést váltott ki. (4. ábra).

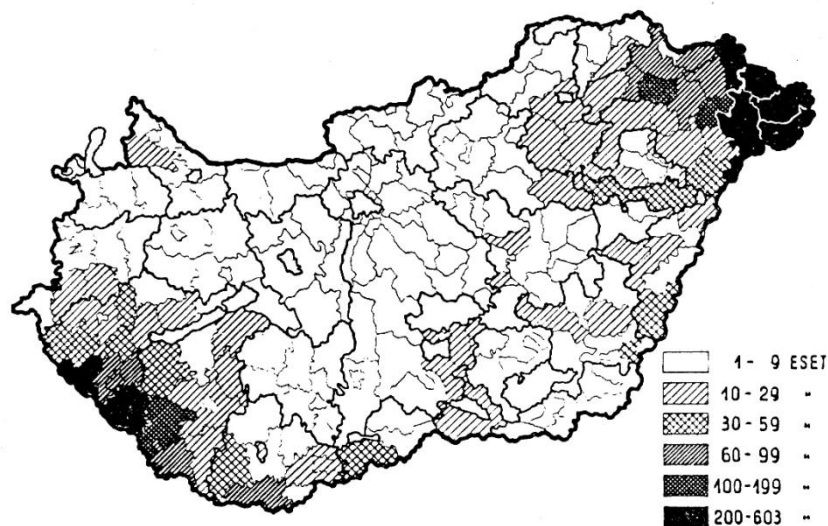

4. ábra: Lőrincz Ferenc

Fig 4: Ferenc Lőrincz

(1898-1986)

A tevékenység eredményeként részint a bejelentések, részint a diagnosztikai vizsgálatok alapján a hazai malária földrajzi eloszlása már ismertté vált. Kiderült, hogy a megbetegedések döntő többsége két endémiás területen, észak-keleten Szatmár, Szabolcs és Zemplén, illetve dél-nyugaton Zala, Somogy és Baranya megyében fordul elő (5. ábra).

5. ábra: Járásonként bejelentett Malária-esetek az 1937. évben

Fig 5: Reported malaria cases of the districts in 1937.

Az exakt laboratóriumi diagnosztikai vizsgálatokat megalapozó vérmintákhoz alkalmas tartályokat fejlesztettek ki, amelyek ki-, majd visszaküldésével több tízezer vizsgálatot végeztek, amelyek eredményeként megállapították, hogy hazánkban, 90%-ban a harmadnapos malária okozója, a Plasmodium vivax az uralkodó faj.

A megbetegedést terjesztő szúnyogfaj tisztázása érdekében végzett kiterjedt külső vizsgálatok kimutatták, hogy a hazai malária átvitelében a főszereplő az ország területén úgyszólván mindenütt előforduló foltos maláriaszúnyog, az *Anopheles maculipennis*. A megbetegedés, a malária és a terjesztő, a maláriaszúnyog-sűrűség közötti összefüggésre vonatkozóan is vizsgálatokat végeztek, amelynek eredményei komoly nemzetközi visszhangot váltottak ki.

A leglényegesebb járványtani tényezők és adatok ismeretében már gondolni lehetett a védekezés megkezdésére is. Mivel a malária elleni védekezés tartós helyszíni munkát követelt, ezért 1937-től az endémiás területen (első alkalommal délen, Letenyén) malária állomás létesült, amelyet a következő években, jobbra az északkeleti endémiás területen, ahol az időleges területi gyarapodással együtt jelentős maláriás területek is kerültek hozzánk, további 5 állomással bővítettek. A malária állomások a helyi felderítő munkán túlmenően ambulancia fenntartásával, a fertőzöttek gyógykezelésével, a tenyészőhelyek megszüntetésével, szúnyog hálózással már védekezési munkába is kezdtek, de több kísérleti és kutatóvizsgálatot is végeztek. Az állomások helyszíni munkája révén az orvosok és a lakosság figyelve egyaránt mindinkább a maláriára irányult.

A malária elleni gyakorlati védekezés hatékonyabbá tétele érdekében a maláriás vidékek hatósági orvosai számára (1937-ben Budapesten, 1940-ben Ungváron) két malária tanfolyamot is szerveztek, és bevezették a szegény sorsú betegek ingyenes gyógykezelését is. Kellő anyagi fedezet híján, majd a háborús körülmények miatt azonban csak helyi sikereket tudtak elérni, az országos malária helyzeten nem tudtak javítani (31, 32, 33, 34).

1945-ben a malária-helyzet megváltozott, mivel a háborús tömegmozgalmak folytán a megbetegedés úgyszólván az egész ország területére, szinte egyenletesen szétszóródott (6. ábra). Az 1949-ben megkezdett felszámolási műveletben prolongált és recidíva ellenes gyógyszeres kezelést vezettek be, amivel egyidejűleg – házról-házra járva – a maláriával fertőzött területeken a lakó- és az azokhoz tartozó melléképületek (istállók, ólak, árnyékszékek) belső falainak és mennyezetének DDT-vel (kezdetben az USA-tól ajándékba érkezett Gezarollal) történő permetezésével a vektorok elpusztítását biztosították. A Parazitológiai osztály szervező munkája és a korábbi OKI Fiókállomások, majd később az azokból létesített KÖJÁL-ok odaadó munkájának eredményeként a megbetegedések száma évről-évre csökkent és mind a mai napig az utolsó hazai eredetű maláriás megbetegedés 1959-ben fordult elő. 1963-ban a WHO Magyarországot malária-mentessé nyilvánította (35, 36, 37, 38, 39, 40).

6. ábra: Zoltai Nándor

Fig 6: Nándor Zoltai

(1911-1972)

Dömök István az egyetem elvégzését követően (még két évfolyamtársával, Molnár Erzsébettel és Hollós Ivánnal együtt) lépett be első és élete egyetlen munkahelyére az OKI Virologiai osztályára (7. ábra).

7. ábra: Dömök István

Fig 7: István Dömök

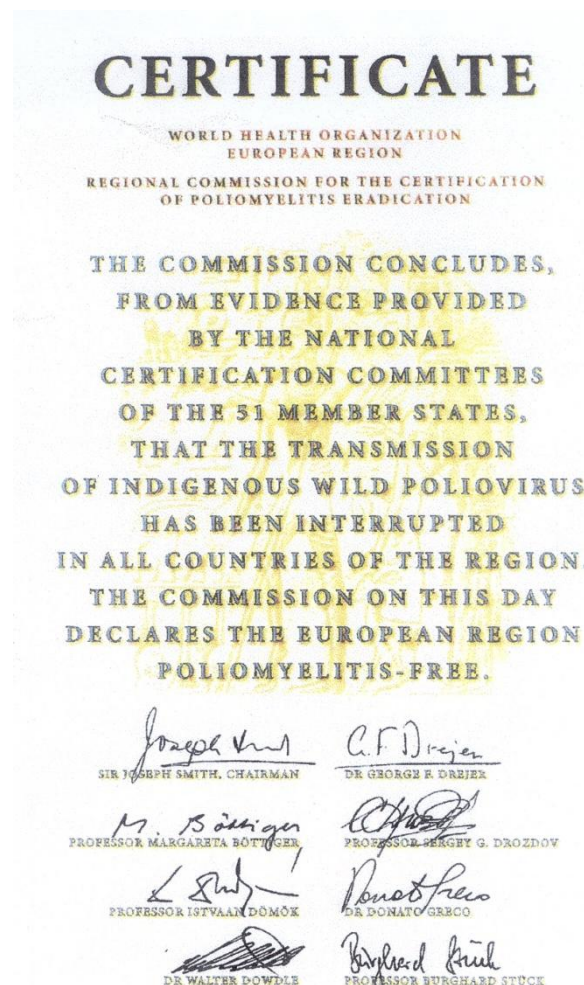
(1925-2004)

1958-ban közreműködésével készült el a Farkas Elek által remekül vezetett osztályon az első, 4 millió ember számára elegendő gyermekbénulás elleni védőoltás, indult meg először a Salk-, majd 1959-től a Sabin-vakcina termelése. Vezetésével a poliovírus laboratóriuma a WHO referencia laboratóriuma lett.

Létrehozta az első hazai vírusdiagnosztikai laboratóriumot, majd részt vett az országos laboratóriumi hálózat kialakításban. 1958-tól a poliovírus vakcináció bevezetésétől fogva az élő vakcina hatékonyságát és ártalmatlanságát, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket kutatta. 1970-1973 között Ugandában a WHO regionális Víruslaboratóriumának vezetője volt. Nemzetközileg is elfogadott szakmai ismeretei és kiváló nyelvtudása alapján 1966-tól 2004-ig, haláláig tagja volt a WHO vírusbetegségekkel kapcsolatos tanácsadó testületének. Kiemelkedő, hogy 1972-ben maga Sabin javasolta felvételét az élő vakcinákkal foglalkozó munkacsoportba (41, 42, 43, 44)!

1985-től az országos AIDS prevenciók program kidolgozásának szakértője volt és mindvégig a program gyakorlati megvalósítását irányította (47, 48).

1996-ban a WHO Európai Irodájának Főigazgatója nevezte ki az 51 országban aktivitást kifejtő, a poliomyelitis eradikációjának bizonylatolására alakított regionális bizottság tagjává. Szakmai pályafutásának csúcspontját jelentette – amelyért személyesen igen sokat tett és fáradt – hogy az Európai Régiót 2002. június 21-én a vad poliovírustól mentesnek nyilvánították (49, 50).

8. ábra: A WHO tanúsítványa a polio megszűnéséről Európában

Fig 8: The certificate of WHO about the eradication of polio in Europe

A regionális bizottság tagjaként Koppenhágában a Certificate egyik aláírója volt. (8. ábra)

9. ábra: A WHO elismerése a polio megszüntetésében végzett munkáért

Fig 9: The appreciation of WHO for participation in the eradication of polio

Szerepe volt abban is, hogy 2002-ben a WHO Európai Irodája az OEK 4 munkatársa (Berencsi György, Straub Ilona, Melles Márta és Csohán Ágnes) részére ebben a munkaprogramban való aktív közreműködéséért elismerését fejezhesse ki (9. ábra).

A hagyományok ápolásában komoly jelentősége van a 2005-ben kialakított és a világhálóra feltett OEK Honlapnak. Ezen a felületen (angol és magyar nyelven) „Nagyjaink” címszó alatt részben életrajzuk ismertetésével, részben irodalmi munkásságuk feltüntetésével módunk van emlékezni mindazokra, akik ugyan már nincsenek az élők között, de szakmai sikereink elérésében elvülhetetlen érdemeket szereztek (10. ábra).

10. ábra: Az OEK Honlapja

Fig 10: The homepage of the National Center of Epidemiology

Végezetül hagyományaink között említést kell, tegyék az OKI tevékenységét részletesen bemutató, mindenkor az Intézet vezetője által jegyzett Évkönyvről.

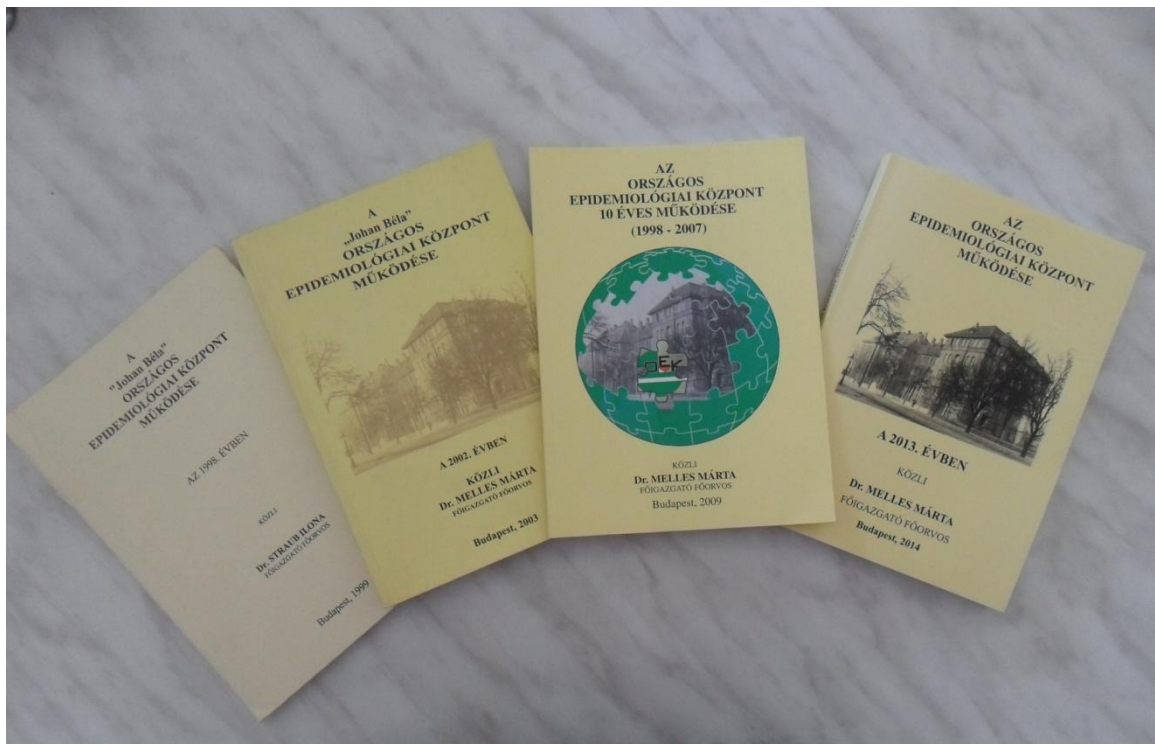
Ennek a lassan már 90 éves sorozatnak első kiadványai 1927-től, az OKI működésének első felétől – kezdetben a Népegészségügy folyóirat mellékleteként – később önálló Évkönyvként jelentek meg (11. ábra).

11. ábra: Az Országos Közegészségügyi Intézet Évkönyvei (1927-1997)

Fig 11: Yearbooks of the National Institute of Public Health (1927-1997)

Az OKI Évkönyvének szerkesztését 1988-ban vettem át. Az OKI megszűnését követően, az OEK megalakulásakor őszinte örömmel fogadtam Straub Ilona főigazgató főorvos asszonynak az Évkönyv folytatására vonatkozó döntését (12. ábra).

12. ábra: Az Országos Epidemiológiai Központ Évkönyvei

Fig 12: Yearbooks of National Centre of Epidemiology(1998-)

Befejezésül, tulajdonképpen életem alkonyán köszönetet szeretnék mondani az OKI valamennyi egykori főigazgatójának, illetve közvetlen feletteseimnek, elsősorban Makara Györgynek, aki többszöri sikertelen próbálkozásom után lehetővé tette az OKI-ba felvételemet, valamint Zoltai Nándornak, Dési Illésnek, Rudnai Ottónak, Dömök Istvánnak és Milch Heddának, továbbá és nem utolsó sorban az OEK alapító, illetve jelenlegi főigazgatójának Straub Ionának és Melles Mártának jóindulatukért, barátságukért és szeretetükért, az általuk létesített számomra kifejezetten pozitív makrokörnyezetért, amivel 50 éven át biztosították munkám zavartalanságát.

Zárszóként, mint egyszerű, de 50 éves múlttal rendelkező tag a Magyar Higiénikusok Társasága tagságát arra szeretném kérni, hogy a Társaság nevét ne változtassa meg. A szakmából, mint fogalom eltűnt a közegészségügy-járványügy, 500 egészségőr, a higiénikus orvosi tanfolyam és a higiénikus orvos, eltűnt a KÖJÁL és a tisztiorvosi tanfolyam, de sajnos az ÁNTSZ jövőjéért sem merném tűzbe tenni a kezemet.

Ezért javaslom, hogy maradjon meg az utókor számára az 1931-ben megalakult, közel 85 éves Társaság elnevezése, amely a HIGÉNE szóval jelzi mindenkori tevékenységének lényegét, nemcsak elismert múltjára utal, hanem egyúttal őrzi a tradíciót, a hagyományt is.

Még egyszer megköszönöm a Magyar Higiénikusok Társasága Vezetőségének, hogy gondolataimat elmondhattam és köszönöm Önöknek, hogy meghallgattak.

IRODALOM

REFERENCES

1. *Faragó F.*: Diphtheria elleni immunizálás egyszeri oltással. (Anatoxin praecipitatum). Népegészségügy, 1935. 16: pp. 12-17.
2. *Faragó F.*: Hogyan végezhetjük legeredményesebben a tömeges diphtheria védő-oltásokat. *ibid.* Pp. 390-393.
3. *Faragó F.*: A vörheny védőoltások csapadékos oltóanyaggal. *Orv Hetil.* 1937. 81: pp. 857-862.
4. *Faragó F.*: Diphtheria védőoltások helyzete Magyarországon a kötelező rendelet megjelenésekor. Népegészségügy, 1938. 19: pp. 967-974.
5. *Faragó F., Teveli Z. A.*: Dick-reakció és serumantitoxin viszonya védőoltás előtt és után. Népegészségügy, 1939. 20: pp. 592-596.
6. *Faragó F.*: Diphtheria-védettségre vonatkozó vizsgálatok évekkal az egyszeri oltás után. Népegészségügy, 1940. 21: pp. 1039-1048.
7. *Faragó F.*: Egyesített védőoltás a fertőző gyermekbetegségek ellen. *Orv Hetil.* 1941. 84: pp. 85-86.
8. *Faragó F.*: Védőoltás vörheny ellen új oltóanyaggal. *Orvosképzés*, 1941. 31. pp. 319-329.
9. *Faragó F.*: Egészségügy és rádió. Népegészségügy, 1938. 19: pp- 717-722.
10. Zöldkereszt kalendárium. (Szerk.: Faragó F.) Budapest, Országos Egészségvédelmi Szövetség, 1939. 243 p.
11. *Faragó F.*: Egészségügyi kalendárium. (A M. Kir. Országos Közegészségügyi Intézet közleményei, 8) Budapest, Egyetemi Nyomda, 1939. 206 p.
12. *Faragó F.*: A propaganda az egészségügy szolgálatában. A mai magyar egészségügyi közszolgálat. A korszerű közszolgálat útja, 1942. 13: pp 350-356.
13. *Sinkovics J.*: Emlékirat. Szérumzerencsétlenség 1950. *Comm. De Hist. Artis Med.* 1999. pp- 77-101.
14. *Vermes L.*: Faragó Ferenc professzor életműve és tragédiája. *Orv Hetil. - Horus.* 2006. 147: 28. pp. 1327-1331.
15. *Petrilla A.*: Egészségügyi mérlegünk 1938-ban. Népegészségügy, 1939: 20: pp. 398-400.
16. *Petrilla A.*: A diphtheria ellenes védőoltások nemzetközi és hazai eredményei. Népegészségügy, 1941 22: pp. 195-205.
17. *Petrilla A.*: A járványügy időszerű kérdései. Népegészségügy, 1949. 30: pp- 273-277.
18. *Petrilla A.*: A scarlatina etiológiája. Népegészségügy, 1950. .31: 100-103.
19. *Petrilla A.*: A "járvány" fogalma. *ibid.* 1947. pp. 1545-1547.
20. *Petrilla A.*: A gyermekbénulás elleni védekezés. *ibid.* pp. 1928-1932.

21. *Petrilla A.*: A járványügy időszerű kérdései. Népegészségügy, 1949. 30: pp. 273-277.
22. *Petrilla A.*: Részletes járványtan. (A gyakorló orvos könyvtára) Egészségügyi Kiadó, Budapest, 1953. 340 p.
23. *Petrilla A.*: Újabb fertőző betegségek. (A gyakorló orvos könyvtára) Medicina, Budapest, 1957. 162
24. *Rudnai O.*: Petrilla Aladár (1903-1968). Egészségtudomány, 1968. 11.4. pp. 213-214.
25. *Farkas E.*: Egy osztályvezető-társ emlékképei Petrilla Aladáról. Egészségtudomány, 1993.38. pp-11-13.
26. *Kneffel P.*: Mit kaptam, mint OKI-állomás vezető Petrilla Aladártól? *ibid.* pp. 14-17.
27. *Straub I.*: Járványügyi osztály. Az Országos Közegészségügyi Intézet 70 éves működése- 1027-1997. Jubileumi Évkönyv, 1998. pp. 106-109.
28. *Lőrincz F.*: Malária Magyarországon. Népegészségügy, 1933. 14: pp. 622-626.
29. *Lőrincz F. (szerk)*: A maláriáról – Okáról, a betegségről és gyógyításáról, járványtanáról és az elleni való védekezésről. Magy. Orv. Könyvkiadó Társulat, CLXIV. Budapest, 1939 172 p
30. *Lőrincz F., Makara Gy.*: Adatok a hazai malária-kérdés ismeretéhez V. A malária esetek jelentkezése és a szúnyogok sűrűsége közötti viszony tisztázására végzett vizsgálatok. Népegészségügy, 1937. 18: pp. 879-885.
31. *Makara Gy.*: Malária és szúnyogirtás. Orv Hetil. 1940. 84: 363-368.
32. *Makara Gy.*: A malária kezelése synthetikus gyógyszerekkel. *ibid.* pp. 49-50.
33. *Makara Gy., Székely S.*: Az Anopheles maculipennis és messeae áttelelési módjára vonatkozó vizsgálatok. Állatt Közl., 1940. 37: pp. 169-185.
34. *Makara Gy.*: Új rovarirtó klórozott szénhydrogének. Népegészségügy, 1944. 25: pp. 308- 311.
35. *Zoltai N.*: A malária elleni védekezés új útjai Magyarországon. Orv. L. és Népegészségügy, 1948. pp. 2083-2084.
36. *Zoltai N.*: 50 éves évforduló a malária kutatásban. Népegészségügy, 1948. 29: pp 16-17.
37. *Zoltai N.*: A malária helyzet alakulása Magyarországon és a védekezés lehetőségei. Népegészségügy, 1949. 30: pp. 281-287.
38. *Zoltai N.*: 50 éves évforduló a malária kutatásban. Népegészségügy, 1950. 31: pp. 16-17.
39. *Zoltai N.*: Lakóházak DDT-permetezésének megszervezése a malária leküzdése céljából. *ibid.* 622-625.
40. *Zoltai N.*: Beszámoló az Egészségügyi Világszervezet Washingtonban, 1966. november 14-19-ig megtartott malária-szemináriumról. Orv Hetil. 1967. 108: pp 1232-1233.
41. *Dömök I., Farkas E., Gál M.*: Vírustani tanulmány az influenzajárványról. Népegészségügy, 1951: 32: pp. 449-456.
42. *Dömök I., Molnár E.*: Az 1959. évi magyarországi poliomyelitis járvánnyal kapcsolatos enterovírus vizsgálatok. Orv Hetil. 1961. 102: pp. 1306-1313.

43. *Dömök I., Molnár E., Jancsó Á.*: Vírusürítési vizsgálatok az élő, attenuált poliovírusokkal történt védőoltásokkal kapcsolatban. MTA V. Osz. Közl. 1961. 12. pp. 317-335.
44. *Dömök I.*: A poliomyelitis leküzdése terén hazai és világviszonylatban elért eredmények és felmerülő problémák. Orv Hetil. 1971. 112: pp. 243-252.
45. *Dömök I.*: A vírusfertőzések laboratóriumi diagnosztikája. (In: Az orvosi virológia aktuális kérdései. Szerk.: Lapis K. Medicina, Budapest, 1978.) pp 131-154.
46. *Dömök I.*: Control of poliovirus in Hungary, 1959-1984. Pädiatrie und Grenzgebiete, 1987. 26: pp 41-43.
47. *Dömök I.*: A HIV/AIDS járványtana. (In: AIDS-tények és előrejelzések a legújabb kutatások tükrében. Szerk.: Gyarmathy A. Nefelejcs AIDS Megelőzési és Szexedukációs Alapítvány, Bp. 1996) pp. 19-29.
48. *Dömök I.*: Az AIDS világhelyzete. Infektológia és Klinikai Mikrobiológia, 1995. 2: pp. 50-56.
49. *Dömök I.*: Haladás a gyermekbénulástól megszabadított világ felé. Lege Artis Med. 1999. 9: pp. 908-916.
50. *Dömök I., Melles M., Csohány Á.*: Európa mentes a járványos gyermekbénulástól. 2002. június 21. Tájékoztató a poliomyelitis globális felszámolása terén elért eredményekről. Epiinfo, 2002. 9: 4. különszám, 31 p.